

satagite. Cum hi sancti doctrina sua floruerint, studio et vos sedulo incumbite, ut in arte quam profitemini saltem non erretis: cum hi charitate ferventissima præstiterint, ut propria infirmis distribuere, charitate ardeant corda vestra saltem respectu pauperum: erga illos vos beneficos exhibete, iisque gratis officia vestra impendite. Cum tandem adeo pietate effulserint, ut non minus salvandis animabus, quam corporibus curandis vacaverint, eandem et vos colite pietatem, ut infirmos quos visitatis, ad Sacramenta suscipienda et ad salutem suam consulendum inducatis. En fructum, quem omnes medici ex hac concione elicere possunt et debent. Ut autem omnes, qui huic adsunt concioni, aliquam ex eam utilitatem percipere valeant, velim, ut quisque advertat, quod peccata sint animæ nostræ infirmitates, quodque tandiu infirmi manemus, quamdiu aliquo peccato inquinamur; et ideo, ut sanemur advocandi sunt medici spirituales, seu confessarii, qui iisdem polleant qualitatibus, quibus sancti Cosmas et Damianus floruerunt; si a spiritualibus vestris infirmitatibus sanari velitis, ad confessarios accurrite, qui scientia, charitate et pietate fulgent. Confessarius non doctus est cæcus, qui cæcos ducit et qui cum cæcis quos ducit, in foveam cadit: idcirco confessarium vocate, qui doctrina polleat. Confessarius minime charitatis lucro ad agendum excitatur, vel ex negligentia remisse vestræ salutis consulit; ideo charitate ardentem confessarium eligite. Confessarius non pius ad pietatis apicem alios haud facile perducit; ergo docti simul, charitate succensu et pii confessarii regimini conscientiam vestram dirigendam subdite; quidquid vobis salutarum præscripserit, accurate perficite et tandem aliquando in cælo cum sanctis Cosma et Damiano æterna beatitudine perfruemini. Amen.

DE SANCTO MICHAËLE ARCHANGELO

CONCIO UNICA.

Consurget Michaël princeps magnus (Daniel 12).

Sicut homines hic in terris suos habent principes, quibus subsunt et quos honorare, plurimumque venerari tenentur, ita angeli, qui in cælis habitant, suos habent principes, qui sunt eminentiores Dei ministri ante solium ejus stantes et supra alios erecti; inter quos merito recensetur Archangelus Michaël, qui unus ex primis cæli principibus agnoscitur: *Michaël unus de principibus primis* (Dan. 10). Non disceptabo nunc, an Michaël in cælo sit Gabriele, Raphaële, alisque primis aulae celestis principibus eminentior; neque an ita sit *unus de principibus primis* ut inter primos hos principes ille cæteris, qui secum tenent primatum, præeat. Licet enim sanctus Pantaleon martyr cum supra omnes evehat, illumque inter pares primum esse asserat, ac dicat, quod *Michaël primum locum obtinet inter mille millia et decies mille myriades angelorum* (ap. Baron.); non tamen hoc facile sciri et probari potest. Itaque ab hac controversia abstinens, dicam solum, quod sanctus Michaël inter celestes illos spiritus sit princeps magnus; *consurget Michaël, princeps magnus* in quo autem et quomodo Michaël sit in cælo princeps magnus, jam explicamus. Ave.

Deus, angeli et homines supra omnia alia procul dubio eminent, atque inest eis aliqua magnitudo, ad quam omnia alia accedere nequeunt. Deus quidem magnus est, nullus magnitudinis ejus est finis, nihilque eo majus excogitari potest: *Deus est, quo nil majus excogitari potest* (S. Dam.). Angeli etiam magni sunt in se et respectu ad alia creata, cum ipsi omnino spirituales sint, aulici Dei sint et sub Deo supra modum elevati; *angelos post Deum novimus* (Tert. de carn. Chr.). Homines

tandem magni sunt in se et respectu ad bruta animantia, cum ipsi anima rationali præditi sint, ad Dei imaginem conditi, gratiæ divinæ capaces et ad finem super naturalem evahantur. Si sanctum Michaëlem inspiciamus respectu Dei, cujus magnitudo est infinita, certe constat, quod tamquam nihilum sit ante ipsum: in se tamen et ratione donorum quæ a Deo accepit, magnus censendus, quia eum Deus plurimum sublimavit. Si sanctum hunc Archangelum respectu aliorum angelorum intueamur, verum est, quod illi simul cum ipso toti spirituales, Dei ministri et aulici constituantur: inter illos tamen magnus et maximus habetur sanctus Michaël ratione præsentia, quam super illos habuit in prælio adversus luciferum et angelos ejus inito. Si tandem sanctum Michaëlem respectu hominum consideremus, illos utique natura et dotibus suis longe antecellit; et eum etiam specialiter Deus supra illos sublimavit, cum eos patrocinio et protectioni illius subdidit. Dicendum ergo, quod sanctus Michaël est *princeps magnus per Deum*, inter angelos et supra homines: 1. *per Deum*, a quo sublimatur; 2. *inter angelos*, quibus præest; 3. *supra homines*, quos protegit.

I PARS.

*Sanctus Michaël est princeps magnus per Deum,
a quo sublimatur.*

Non quidem respectu Dei, at per Deum princeps magnus dicendus sanctus Michaël, quia Deus illum ita sublimavit, ut non solum hominibus, verum etiam ipsis angelis eum sublimiorem et excelsiorem effecerit ratione naturæ, gratiæ et gloriæ: 1. *ratione naturæ*, in qua illum condidit; 2. *ratione gratiæ*, qua illum exornavit; 3. *ratione gloriæ*, qua illum ditavit.

1. Quemlibet angelum ab alio essentia et specie differre opinatur doctor Angelicus; ac proinde tot ait esse angelorum species et essentias diversas, quot sunt angeli. Hæcque illius

sententia hoc fundamento nititur, quod scilicet omni distinctio numerica sumatur a materia; ideo cum angeli non consentent materia, inter se numero distingui nequeunt: si autem inter se numero non distinguantur, quemlibet ex illis ab alio specie et essentia differre necesse est. Quo posito fundamento, facile inferemus, sanctum Michaëlem ita natura sua esse perfectum, ut vix concipi possit, quanta sit perfectio ejus naturalis. Cujus doctrinæ quo magis pateat veritas, supponendum, maximam esse angelorum multitudinem, cum de iis dicitur, quod *millia millium ministrabant ei et decies millies centena millia assistebant ei* (Dan. 7). Hoc autem supposito tamquam certissimo, sic ratiocinari licet: ultimus angelorum in sua natura perfectior est omnibus individuis naturæ humanæ: penultimus, cum in essentia et perfectione ab ultimo differat, totam ultimi perfectionem continet et insuper alium aliquem perfectionis gradum possidet: antepenultimus totam penultimi et ultimi perfectionem habet et insuper alio aliquo perfectionis gradu pollet: et sic ascendendo usque ad primum angelorum, semper major habetur perfectio naturalis eorum. Quanta ergo censenda perfectio illius angeli, qui natura sua omnium primus pene innumeros angelos semper magis et magis perfectos antecedit? Certe tantam ille assequitur perfectionem naturalem, ut vix concipi queat. Quis autem est ille angelorum primus, cui tanta perfectio inest? Quis primus ille angelus, quem Deus in tanta naturæ perfectione condidit? si credamus Tertulliano, primus ille angelus est sanctus Michaël, qui, inquit, est *excultus omni gloria angelica, et qui est eminentissimus angelorum* (adv. Marc. 2, 10). Hoc et asserunt sancti Basilus et Ambrosius, ac etiam Rupertus Abbas et Sophronius: Michaël ergo est princeps magnus per Deum, cum Deus illum ita sublimaverit in natura, in qua illum condidit. Item dicitur princeps magnus per Deum, qui Deus illum sublimavit in gratia, in qua illum creavit.

2. Omnes penitus angeli primis creationis eorum instantibus gratia sanctificante a Deo fuere exornati, gratiasque actuales tunc acceperunt, quarum auxilio æternam beatitudi-

nem mereri valebant: ut enim ait D. Augustinus, *Deus in angelis erat condens naturam et largiens gratiam* (de civ. D. 12, 9): non tamen divina gratia omnibus angelis data eadem mensura fuit cunctis collata; omnes pari gratiæ honore non fuere sublimati: sanctus enim Michaël, ut docet sanctus Basilius, aliis omnibus in gratiæ dignitate creditur prælatus: *Michaël dignitate et honoribus prælatus est cæteris spiritibus supernis* (hom. de Angel.). Verum est quod Deus Gabriel, Raphael, aliosque superiorum ordinum angelos maximis gratiarum donis affecerit; nihilominus sicut Michaëlem aliis præfecerat in natura, ita et illum præfecit in gratiæ; illique majora impertitus est gratiæ beneficia, quam aliis angelis, etiam eminentioribus. Quod verissimum fatebitur, qui, prout plures docent sancti Patres, consebit, Deum angelis quibuslibet gratiam distribuisse, inita proportione ad naturam; ita ut angelis natura perfectioribus, perfectiorem gratiam dederit. Sic sanctus Basilius opinatur, dicens: *juxta proportionem eminentiæ inter se, sanctificationis mensuram angeli acceperunt a Spiritu sancto* (de Spirit. S. 10): idem docet sanctus Joannes Damascenus, aiens: *per sancti Spiritus sanctificationem omnes perfectionis numeros angeli acceperunt, ita tamen, ut pro sua quisque dignitate et classe, luminis, gratiæque participes sint* (de fid. 2, 3). Angeli ergo perfectiores in natura majorem perceperunt gratiam juxta naturalis suæ perfectionis mensuram; non quod ob perfectiorem naturam perfectiori gratia digni fuerint; verum quia Deus ex libera sua voluntate angelos quos perfectiores in natura condidit, perfectiori etiam gratia exornare decrevit. Quapropter cum Deus Michaëlem supra alios in natura sublimaverit, eum etiam supra alios in gratia sublimavit, ac etiam in gloria.

3. Sicut in imperatoris curia quidam habentur principes majores, qui ad ejus personam propriis accedere et familiaris cum eo versari solent, ita in Dei aula recensentur primi quidam et *primogeniti angelorum principes* (Clem. Alex. Strom. 6), qui Deo adstant et majore libertate ad ejus Majestatem accedunt: sanctus autem Michaël procul dubio censendus unus ex

primis illis celestis aulae principibus: *Michaël unus de principibus primis*. Imo, sicut dum esset in via, primus omnium fuisse creditur ratione ornamentorum gratiæ, ita et in cælo primus reputatur ratione gloriæ et beatitudinis celestis, qua fruatur. Licet enim alii quidam angeli simul cum ipso sint de principibus primis, ille tamen per excellentiam et per antonomasiam vocatur *princeps magnus*, quasi supra omnes alios in gloria magnus et a Deo magis sublimatus. Unde illum sanctus Pantaleon maximam et fulgentissimam inter angelos stellam nuncupat: *Michaël, qui est maxima et clarissima stella angelici ordinis* (ap. Baron.). In cælo, ut ait D. Paulus, est *alia claritas Solis, alia claritas Lunæ et alia claritas stellarum* (1 Cor. 15): per Solem, ut exponit Doctor Angelicus, potes intelligi Christus, Sol justitiæ: *oriatur vobis Sol justitiæ* (Malach.); per Lunam, B. Virgo, de qua (Cant. 6) dicitur quod sit *pulchra ut luna*: per stellas, cæteri sancti, qui sunt *stellæ manentes in ordine suo* (Judic. 5.). Licet autem per stellas intelligi possint omnes sancti, convenientius tamen per stellas intelligendi videntur angeli, qui in Sacra Scriptura vocantur astra Deum laudantia: *quem laudant astra matutina*. Ista autem inter se differunt in gloria; nam sicut stellarum aliæ sunt aliis fulgentiores, ita et angelorum in gloria alii aliis sunt sublimiores et eminentiores. Jamvero stella inter eos fulgentior, seu angelus inter illos in gloria sublimior credendus sanctus Michaël Archangelus: *Michaël, qui est maxima et clarissima stella angelici ordinis*. Sicut enim eum Deus in natura et gratia perfectiorem effecit, ita et eum supra omnes in gloria sublimavit. Sanctus ergo Michaël est *princeps magnus* apud Deum, a quo sublimatur: *est etiam princeps magnus inter angelos, quibus præest*.

II PARS.

*Sanctus Michaël est princeps magnus inter angelos,
quibus præest.*

Sicut Saul *ab humero et sursum eminebat super omnem populum* (1. Reg. 9.), ita, ut sentiunt plures sancti Patres, Michaëlem Deus aliis omnibus angelis eminentiorem et sublimiorem effecit, deditque ei aliquam præsentiam supra alios angelos, si non in omnibus, saltem in luciferi rebellionem. Tunc enim honorum angelorum dux et princeps fuit 1. in exercitu contra luciferum ordinato; 2. in prælio adversus illum et angelos ejus inito; 3. in victoria de eis reportata.

1. Cum æternam beatitudinem propriis meritis assequi deberent angeli, eos Deus aliquo tempore vel aliquibus momentis viatores constituit, ut in his instantibus, gratiæ sibi a Deo data cooperantes, æternam hanc beatitudinem mererentur. In brevissimo autem hoc temporis intervallo, quo in statu vite vixerunt, eis, ut sentiunt communiter Theologi, Deus futuram Verbi incarnationem manifestavit; atque ut obedientia, suaque humilitate regnum cælorum assequi mererentur, eis præcepit Deus, ut Verbum incarnandum et in carne sibi hypostatice aliquando conjungenda adorarent: *et cum iterum introducit Primogenitum in orbem terræ, dicit: et adorent eum omnes angeli ejus* (Hebr. 1). Hoc quidem præceptum angelis omnibus a Deo factum creditur; et ex iis non pauci ei obtemperare renuerunt, dicentes, id nature, nobilitati et dignitati suæ fore injuriosum. Lucifer aliis protervior, inordinato sui amore accensus, infatus superbia et invidia corrosus, non solum legi date obsequi renuit, verum et aliorum omnium angelorum rebellium se ducem constituit; et ex iis quasi exercitum composuit, cui ipse præfuit, ut adversus Dominum et adversus Christum ejus decertaret. Michaël vero a Dei partibus stans ex bonis angelis alium ordinavit exercitum, cui ipse ut dux

et primas præfuit. Unde a Sophronio vocatur *sacræ militiæ princeps*; a sancto Basilio *angelicarum copiarum dux* dicitur; et ab Ecclesia *primus celestis exercitus* appellatur. Bonorum ergo angelorum dux et princeps magnus fuit sanctus Michaël in exercitu, qui adversus luciferum fuit ordinatus; *eorum etiam dux et princeps fuit in prælio, quod contra luciferum initum est.*

2. Magnum in cælo excitum est prælium, in quo Michaël et boni angeli adversus luciferum et angelos malos dimicarunt. Magnum extitit hoc prælium *quoad locum*, cum non in terra, at in cælo initum sit. Magnum fuit *quoad personas*, cum non homines infirmi et debiles, verum angeli natura sua incorruptibiles et fortissimi adinvicem decertaverint. Magnum etiam extitit *quoad motivum*, quod erat Christus, seu Verbum incarnandum, quod omnibus angelis adorandum a Deo propositum est. Magnum tandem et mirabile fuit hoc prælium *quoad modum*, cum non alio modo certari contingerit, quam diversitate actuum intellectus et voluntatis; illud enim prælium nil aliud fuit, quam diversitas et oppositio illa actuum intellectus et voluntatis angelorum, quorum aliqui Christum ab iis prævisum adoratione dignum crediderunt; et alii illum adorare recusarunt. Ecce prælium magnum factum in cælo, in quo sanctus Michaël omnibus angelis bonis præfuit, eorumque dux extitit. In hoc enim prælio duo erant duces, Michaël scilicet et lucifer; Michaël dux bonorum et lucifer dux erat malorum angelorum, contra quos sanctus Michaël cum suis dimicavit: *factum est prælium magnum in cælo: Michaël et angeli ejus præliabantur cum dracone* (Apoc. 10). Malignus ille draco, seu lucifer, *cauda trahebat tertiam partem stellarum*, id est angelorum, qui ipsi adhæserunt, illumque ut ducem secuti sunt: Michaël vero, qui a Dei partibus stabat, aliorum omnium angelorum dux adversus luciferum consurrexit. Et dum conflictus ille opinionum et voluntatum daretur, ipse, ut dux pro Deo stans, suo modo clamavit: *quis ut Deus?* Quasi dicat: Deo nihil est comparandum; ipse omnium author, omnium Dominus, omnium Creator et Factor: ipse infinitus in sapientia, in boni-

tate, in potentia et in omni genere entis: ipsi nil simile, nil aequale, nil par esse potest. Ideo cum tantæ majestatis Deus imperet nobis, ut Verbum incarnandum adoremus, ei humiliter erit obtemperandum. En prælium, quod certatum est in cælo, cui ut dux præfuit sanctus Michaël. *Et fuit etiam bonorum angelorum dux in victoria, quam de lucifero retulerunt.*

3. Omnes angeli boni simul cum Michaële de lucifero et omnibus ejus copiis gloriose triumpharunt; sanctus Michaël tamen a Tertulliano vocatur *operarius victoriæ (de Par. 12)*, quasi solus victoriam retulerit: eique ideo totius victoriæ gloria tribuitur, quia omnium dux fuit. Quod et ipsi pictores nos docent, cum Michaëlem delineant, lanceam vel ensemevaginatum dextera gestantem et draconem pedibus conculcantem: per ensemevaginatum, quem dextera gerit, indicare intendunt eum fortiter adversus luciferum decertasse: per draconem autem, quem pedibus conterit, manifestare volunt, eum, ut exercitus bonorum angelorum ducem, fuisse operarium victoriæ, ac gloriosam de lucifero victoriam retulisse. Senserunt Hebræi Machabæos in bello fortes et de hostibus victores fuisse, quia in vexillis suis scriptam gerebant hanc epigraphen: *quis similis tui in diis, Domine?* (Exod. 15). An hoc verum sit, asserere non audeamus, certissimum tamen videtur Michaëlem de lucifero et exercitu ejus triumphasse, quoniam pro Deo stetit, clamans: *quis ut Deus?* et quia exemplo suo, suisque verbis, majorem angelorum partem ad lucifero resistendum et ad Deo obtemperandum induxit. Ecce gloriosam Michaëlis victoriam: ecce modum, quo de lucifero victor evasit: quo docemur, quomodo de illo et de angelis ejus triumphare valeamus. Cum enim ab iis tentamur, ut de eorum tentationibus triumphemus, clamandum cum Michaële: *quis ut Deus?* O homo! si satanas carnis voluptatibus, vel sæculi honoribus et divitiis te inessare et perdere conetur, illa omnia parvipendens, clama: *quis ut Deus?* O adolescens! si formæ venustas te ad libidinem incendit, dic intra te: quis pulcher, quis formosus, quis speciosus ut Deus? ejus pulchritudo infinita: *quis ut Deus?* Quotiescumque tandem Satanas ad suas partes, et

ad sibi consentiendum vos adducere sataget, ei fortiter resistite, dicentes: *quis ut Deus?* Hoc si faciatis, de malignis spiritibus triumphabitis sicut sanctus Michaël. Modo postquam sanctum hunc Archangelum contemplantur sumus, ut magnum principem inter angelos, videamus quomodo sit etiam *principes magnus respectu hominum, quorum protector est.*

III PARS.

Sanctus Michaël est princeps magnus respectu hominum, quos protegit.

Inferiorum ordinum angeli ad custodiendas particulares personas a Deo delegantur, ita ut nec unus sit, vel fuerit homo, ejus cura et custodia uni cuidam ex illis angelis commissa non fuerit. S. Michaël creditur princeps magnus, cui non unius dumtaxat personæ, vel unius solum provinciæ commissa custodia et protectio, inmovero dedit ei Deus protectionem 1. Synagogæ Judæorum; 2. Ecclesiæ christianorum; 3. regni Gallorum.

1. Synagoga Judæorum nil aliud erat, quam populus judæicus, seu populus Dei, quem Deus amabat, fovebat, innumerisque beneficiis afficiebat. Hujus autem populi principem et protectorem instituit Deus sanctum Michaëlem Archangelum. *Michaël principatur populo Dei* (Rup. Ab.). Hic est populus pro quo stetit Michaël, ut illum protegeret: *Michaël princeps magnus, qui stat pro filiis populi tui* (Dan. 12). Cum sanctus Michaël bonorum angelorum dux et quasi protector in cælo extiterit, congruum judicavit Deus, illum in terra constituere defensorem et protectorem populi sui. Sicut ergo Pharo Josephum toti Ægypto præposuit, dicens: *ecce constitui te super universam terram Ægypti* (Gen. 41), ita Deus sanctum Michaëlem toti Synagogæ præposuit, eumque populi sui custodem et protectorem constituit. Et rovera mirabilia multa angelorum mysterio ante Christi adventum peracta, sancto Michaëli, ut Synagogæ protectori tribuit sanctus Pantaleon (ubi

sup.). « Michaël, inquit, dux fuit populi Dei, ut eum ab Aegyptiaca servitute liberaret. Hic, una nocte, centum octoginta quinque milia militum exercitus Sennacherib regis Assyriorum enecuit: hic Aegyptiorum primogenitus interfecit, eorumque militares copias in mari rubro sepelivit. Hic Moysi sub forma rubi ardentis apparuit: hic ei tabulas digito Dei conscriptas detulit: hic prophetam Habacuc a Judea in Babylonem ad Danielis consolationem transtulit ». Aliaque multa mirabilia fecit, quibus constat, quod Michaëlis cura Synagogam Deus demandaverit, quodque eum populi sui principem et protectorem constituerit. Insuper sanctus Michaël est etiam *Romane Ecclesiae protector*.

2. Norunt omnes, romanam Ecclesiam esse navem illam multis haerens et persecutionum agitatum fluctibus nullum unquam passuram naufragium. Insurgant, quantum voluerint, tartarei spiritus; eam turbare et evertere conentur, quantum liberit; portae inferi nunquam praevalerunt adversus eam, quia potentissima et invisibilis quaedam manus ita illam defendit et protegit, ut usque ad mundi finem sit perseveratura. Illa autem manus a qua sancta Romana Ecclesia protegitor: ille protector a quo tutatur et defenditur, est haud dubie Christus, qui illam fundavit sanguine suo. Ejus tamen protector censendus etiam sanctus Michaël Archangelus, cujus protectioni eam Christus Salvator demandavit. Unde quidem ut protectorem suum sancta Romana Ecclesia agnoscit et veneratur: *Ecclesia catholica Michaëlem patronum novit et protectorem ob insignia ejus ope accepta beneficia* (Baron. ann. 60). Omnes quidem angelos honorat sancta Romana Ecclesia, sed praecipue *primitatem caelestis exercitus Michaëlem*. Coelestes omnes illos veneratur spiritus; ac specialiori honore prosequitur sanctum Archangelum Michaëlem, in cujus honorem duo festa instituit. Si autem a sancto Laurentio Justiniano quaeras, cur eum speciali cultu honoret Ecclesia, respondebit, hoc ideo fieri, quia ab Ecclesia ut custos et protector agnoscitur: *non abs re illum sacrosancta mater honorat Ecclesia, quem sui specialem novit esse custodem et intercessorem assiduum*. Demum S. Michaël est etiam *protector regni Gallicae*.

3. Quicumque advertunt, regnum Gallicum a primis fere Ecclesiae saeculis non solum a gentilibus, ab infidelibus et ab haereticis, sed etiam ab imperatoribus, a christianis regibus, nec non a potentissimis omnis generis hostibus impugnatum, tamen semper florere, triumphare, ac in catholica religione constanter perseverare, fateri coguntur; hoc regnum speciali protectione a Deo foveri; simul etiam pro certo habendum, quod Deus illud sancti Michaëlis protectioni demandaverit. Sicut enim voluit Deus, ut sanctus Michaël esset sanctae Romanae Ecclesiae protector, ita statuit illum tutelarem angelum et specialem protectorem regni Gallicae, quod est hereditas christianissimi ejus regis, qui dicitur *protector* primogenitus, defensor et ornamentum: *Michaël Ecclesiae est et princeps imperii Francorum* (Baron. ann. 709). Hunc regni Gallicae protectorem novit, et expertus est Carolus Magnus, qui praëlum adversus Saxones iniviturus, ante conflictum flexis genibus supplicis sancti Michaëlis auxilium imploravit, quod ipsi praesto fuit; dum enim iniretur deinde praëlum, sanctum hunc Archangelum vidit in fronte exorcitus Gallicae, albo insidentem equo, caeruleum deferentem vexillum, liliis aureis intextum: tantumque fulgorem e facie sua emittentem, ut Saxones perterriti, alii in fugam se converterint, et alii se invicem occiderint. Exinde Carolus Magnus, in tanti beneficii memoriam, militibus suis vexillis sancti Michaëlis imaginem depingi voluit, cum hoc lemmate: *Ecce Michaël princeps magnus, venit in adjutorium mihi*. Sanctum hunc Archangelum vere regni Gallicae protectorem expertus est etiam Carolus VII. Cum enim Angli eum jam majori regni parte spoliassent, ad sancti Michaëlis patrocinium confugit, ad hoc ut infensissimos illos hostes civitatem Aureliam obsidentes debellare et expellere posset. Caroli autem preces exaudivit sanctus Michaël; cum enim generali oppugnatione civitatem hanc invadere pertentassent Angli, supra urbis pontem sub forma visibili visus est sanctus Michael, qui eos expulit et alio migrare coegit. Propterea Carolus in accepti beneficii memoriam militariibus suis vexillis sancti Archangeli Michaëlis effigiem apponi curavit, cum hac epigraphe: *Nemo est adjutor*

meus, nisi Michaël princeps noster. Hæc et alia quæ adduci possent exempla, clare manifestant, quod sanctus Michaël non solum Synagoga et Ecclesiæ Romanæ, verum etiam Gallici regni protector sit et defensor. Itaque fateamur nunc, quod sanctus Michaël vere princeps magnus sit: hoc fateamur; eum speciali cultu veneremur; ac tanti principis et protectoris auxilium supplices imploremus. Verum quidem, quod omnes angeli potentes sint ad impetrandam a Deo gratias clientum gratia; attamen, ut ait Cæsarius, *sanctus Michaël cæteris angelis diligentiore est circa genus humanum:* et non solum est diligentior, sed et ejus intercessio apud Deum est potentior. Ideo ad omnium angelorum confugite patrocinium, ac studiosius auxilium implorate sancti Michaëlis, qui beneficus est, et apud Deum potentissimus atque hominum protector a Deo constitutus. Asserit Doctor Seraphicus (*in spec. B. V.*), quod sanctus Michaël speciali protectione in hora mortis eos foveat, qui tempore vitæ suæ eum religioso quodam cultu venerati sunt; ideoque magna reverentia eum veneremur; eum quotidie speciali quodam cultu honoremus, ut illum in hora mortis protectorem habere mereamur, utque mediante ejus auxilio et protectione, æternam beatitudinem assequi valeamus. Amen.

DE SANCTO HIERONYMO

CONCIO UNICA.

Magnus vocabitur (Matth. 5).

In laudes hodie lubens erumpo illustrissimi illius viri, qui totius Romanæ Ecclesiæ lingua extitit: ex animo magnalia prædico incomparabilis hujus Doctoris, qui Dei magnalia hominibus propalavit; intimo cordis affectu elogium suscipio perximii illius sancti, qui totius sanctitatis speculum, ac complu-

rium aliorum sanctorum jubar et eloquentissimum præce extitit. Verum quidem, quod sicut magna lumina oculos intuentium præstringere solent, ita totæ virtutes, totque in S. Hieronymo emicant perfectiones, ut cum ad ejus encomium elaborandum me accingo, caligent oculi, meusque ad tam arduum opus insufficientes vacillet animus et deficere incipiat. Quis enim digno prosequi possit eloquio sanctum hunc Ecclesiæ Doctorem, qui in omni literatura clarus et præclarior vitæ sanctitate effulsit? Quis meritas effundere valeat laudes mirandi hujus viri, qui fuit natus scientiis, Bibliis factus, educatus in omni sapientia, et qui, omnium calculo, hæreticorum excidium, exemplar Anachoritarum, Doctorum decus, totisque orbis Ecclesiastici rutilantissimum sidus nuncupari meretur? Fateor, quod cum tanti viri merita et magnalia inspicio, suspicio, meaque faucibus hæreret lingua, nisi adveniret auxilium desuper; ideo cælesti lumine irradiari supplices postulemus. Ave.

Illustrissimum Doctorem sanctum Hieronymum considero in mundo, in deserto et in Ecclesia: *in mundo*, ubi a Deo positus fuit, ut multis præluceret; *in deserto*, in quod se contulit, ut altiori perfectioni acquirendæ incuberet; *in Ecclesia*, in qua tum eminenti sua scientia, tum vitæ sanctitate cunctis fidelibus se mirabilem præbuit. *In mundo* S. Hieronymus fuit Doctor celeberrimus: *in deserto* fuit monachus perfectissimus; *in Ecclesia* fuit homo portentosus, omnique virtutum et meritorum genere clarus. Ex jam prælatis facile dignoscitur, quid in tota hac encomiastica oratione intendam; id unum probare volo, quod sanctus Hieronymus vere magnus fuerit: *magnus vocabitur*. Et ut propositum finem assequi valeam, dico eum fuisse magnum in mundo, in deserto et in Ecclesia: *in mundo*, in quo sicut sol radians effulsit; *in deserto*, ubi angelicam vitam duxit; *in Ecclesia*, ubi tamquam prodigium habitus est: atque ut clarius explicem, quanta fuerit sancti Hieronymi magnitudo, dicam quod fuerit sol, angelus et prodigium. Fuit 1. *sol* in mundo; 2. *angelus* in deserto; 3. *prodigium* in Ecclesia.

I PARS.

Sanctus Hieronymus fuit sol in mundo.

Sicut in admirabili creationis mundi opificio Deus solem, lunam et stellas, tamquam tot sidera, quibus mundum illuminaret, cœlo affixit; ita et in mundi reparatione, Christus in orbe ecclesiastico Apostolos, Doctores et innumeros sanctos excitavit, qui veluti fulgentissima lumina, universum terrarum orbem doctrina et virtutibus suis illustrarunt. Inter tot autem sidera sanctus Hieronymus fuisse videtur luminare majus, et quasi sol, qui affulsit hæreticis, mundanis et viris perfectis. Affulsit: 1. *hæreticis*, ut eos a via erroris averteret; 2. *mundanis*, ut illos a via perditionis revocaret; 3. *perfectis*, ut eis altioris sanctitatis viam patefaceret.

1. In hoc conveniunt hæretici cum damnatis, quod illi et isti atris involvantur tenebris: damnati enim intra terræ viscera latent, in antris tenebrosis uruntur, et in mediis tenebris conticescunt. *Impii in tenebris conticescent* (II Reg. 32). Hæretici vero, in hoc mundo viventes, in tenebris erroris et ignorantie versantur, ac ita obscuratur intellectus eorum, ut dicant *bonum malum et malum bonum*. Deus, qui neminem vult perire, interdum Doctores mittit, qui hæreticos erudiant, a via erroris avertant et ad salutis viam dirigant. Et sic Deus mirabili sua providentia, eo tempore quo Ecclesia ab innumeris impugnabatur hæreticis, sanctum Hieronymum, tamquam solem fulgentissimum misit in mundum, ut erroris tenebras ab hæreticorum cordibus fugaret, eisque in via salutis illucesceret. Sicut enim sol est totius mundi lumen, ita et Hieronymus totius orbis Ecclesiastici lumen et sol extitit, qui non solum catholicos, verum et hæreticos innumeros illuminavit: *sanctus Hieronymus fuit prædicator regni, lumen mundi* (Lau. Just. in *vita Hieron.*). Temporibus sanctorum Augustini et Hieronymi undique grassabantur hæreses et in dies auge-

bantur; *crescunt errores, crescunt tenebræ* (August. ser. 26 in *Joan.*). Sicut autem in mundi primordio Deus solem et lunam creavit, ut mundo illucescerent, ita Deus, mundum videns densissimis hæreseos involutum tenebris, Augustinum et Hieronymum tamquam duo fulgentissima lumina, quæ in orbe Ecclesiastico fulgerent, apposite advocavit. Magnum lumen fuit Augustinus, magnum lumen Hieronymus; et si ab Augustino quæreratur, quod ex duobus his luminibus magis hæreticis illuxerit, ipse totum hujuse rei honorem Hieronymo impendit, dicens, quod Hieronymus fuerit luminare majus; quodque tamquam sol admirabilis, hæreticis ab Oriente usque ad Occidentem illuxerit: *Hieronymus ab Oriente in Occidentem, instar solis, respenderit* (ser. 2 in *Joan.*). Si ergo sanctus Hieronymus fuit sol, qui effulsit hæreticis, ut eos a via erroris averteret, *fuit etiam sol, qui mundanis affulsit, ut eos a via perditionis revocaret*.

2. Sanctissimo Christi præcursori Hieronymum comparat sanctus Augustinus, dicens: *Hieronymus erat alter Joannes Baptista* (Ib.). Si quæras a sancto Bernardo, quis et qualis fuerit sanctus Joannes Baptista? respondebit, quod fuerit *lucerna ardens et lucens* (1); Joannes quidem fuit lucerna ardens et lucens, quæ Hærodi, Herodiadi, multis peccatoribus eum in deserto concionantem audientibus, omnibusque in peccati tenebris et in umbra mortis sedentibus illuxit. Sanctus autem Hieronymus fuit *alter Joannes Baptista*, quoniam fuit lucerna fulgentissima, et quasi sol hominibus mundanis, mundoque deditis lucens. Jam enim illos de faciendis et de vitandis erudiebat; jam illos acriter arguebat, et jam illos suaviter monebat. Aliquibus tremenda Dei judicia exaggerabat, ut illos terretet; aliis ineffabilem Dei misericordiam proponebat, ut illos in spem salutis erigeret; ac tandem omnibus mundanis, tamquam verus sol illucescebat, ut a via perditionis eos revocaret. In cœlo S. Hier-

(1) Hæc verba non Bernardi sunt, sed ipsius Christi, ut habetur (Jo. 5, 35).
N. E.

ronymus, non secus ac alii sancti, nunc fulget sicut sol; jamque in terris degens fulsit sicut sol, scientiæ et virtutum suarum radiis mundanos illuminans et a via iniquitatis avertens; scripta enim, verba et opera ejus micabant tamquam lumina, quibus peccatores irradiabat atque ab erroris et iniquitatis via illos revocabat. Heu! quot peccatores, suadente, docente et movente Hieronymo, vitis valedixerunt, dissolverunt colligationes suas pessimas, a pravis se elongarunt peccandi occasionibus, ac virtutis et veritatis viam amplexati sunt! quot item nunc sancti sicut sol fulgent in cœlo, quia sanctus Hieronymus, sicut sol, iis illuxit in terra! Certe S. Hieronymus fuit sol admirabilis, qui affulsit hominibus mundanis, ut eos a perditionis via revocaret; *et qui affulsit etiam hominibus perfectis, ut eis altioris sanctitatis viam manifestaret.*

3. Sicut Deus *Solem suum oriri facit super bonos et malos*, ita S. Hieronymus veluti sol quidam mysticus a Deo in hoc orbe positus non solum hæreticis, aliisque malignis peccatoribus, verum etiam hominibus sanctioribus et perfectioribus illuxit. Sol iste rutilantissimus innumeris illuxit religiosis, quos ad sublimioris perfectionis vitam edocuit; illuxit Paulæ, Melaniæ, Eustochio, aliisque quampluribus sacris virginibus, quibus virgineæ puritatis gloriam et merita manifestavit; illuxit tandem doctoribus, episcopis, summis Pontificibus, aliisque innumeris viris perfectioris vitæ sectatoribus et studiosis, quibus omnis perfectionis legas dedit. Sol ab Orpheo vocabatur *oculus mundi*, et a sancto Gregorio Nazianzeno *oculus lucis* appellabatur (Rodig. 3, 22). Quod autem de sole dixerunt Nazianzenus et Orpheus, hoc et nos de sancto Hieronymo dicamus. Qui quidem fuit sol et *oculus mundi*, quoniam hominibus mundanis et peccatoribus illuxit; et fuit etiam sol et *oculus lucis*, quia sanctioribus et perfectioribus viris, qui *filiis lucis* dicuntur, gloriosissime affulsit. Si ergo in laudem Simonis, Oniæ filii sacerdotis magni, dixit Spiritus Sanctus, quod sicut sol in templo Dei refulserit: *quasi sol refulgens, sic ille effulsit in templo Dei* (Eccli. 50); de sancto Hieronymo similiter dicendum, quod in hoc mundo, qui est magnus Dei templum, hæreticis, mun-

danis et viris perfectis, tamquam sol effulserit. Postquam vero sanctum Hieronymum contemplati sumus, ut solem in mundo, consideremus eum ut angelum in deserto; et hic est secundus magnitudinis ejus radius: *magnus vocabitur.*

II PARS.

Sanctus Hieronymus fuit angelus in deserto.

Licet sanctissimus Christi Præcursor, qui deserta sanctificavit, homo fuerit sicut et alii, in sacris tamen codicibus angelus vocatur: *Ecce ego mitto angelum meum.* Et quoad hoc illi similis videtur sanctus Hieronymus, de quo dicere possumus: *alter hic Joannes Baptista.* Hieronymus enim, sicut et sanctus Joannes Baptista, vere fuit angelus in deserto ratione puritatis, abstinentiæ et orationis suæ: 1. *ratione puritatis*, quæ floruit; 2. *ratione abstinentiæ*, quam sectatus est; 3. *ratione orationis*, cui indesinenter instavit.

1. Virgines sanctus Ignatius martyr vocat sacramenta: *virgines sunt Christi sacramenta.* Sunt utique augusta sacramenta, quæ sub fragilis et corruptibilis carnis velo angelicam puritatem occultant; sicut enim in sacramentis sub vili et visibili quodam signo, invisibilis et mirabilis Dei gratia latitat, ita virgines pariter quasi sacramenta, sub visibili et vili carne angelicam puritatem tegunt et conservant. Vel dicamus, virgines esse *sacramenta*, quia ad extra sunt homines et intus angeli; ad extra sunt homines ratione naturæ humanæ, quæ constituuntur; ad intra sunt angeli ratione puritatis angelicæ, quæ præstant. Unum autem ex hujusmodi sacramentis extitit sanctus Hieronymus, qui verus homo, sicut et alii, fuit etiam angelus puritate, quia leviora quæque impudiciæ phantasmata velut infernum timuit et in carne humana puritatem angelicam servavit. Scio, quod dum in deserto commoraretur sanctus Hieronymus, horrendis interdum vexabatur carnis tentationibus, et probe etiam scio, quod adversus hunc luxuriæ

spiritum fortiter decertaverit et de eo gloriose triumphaverit. Cum iniquus hic immunditiae spiritus eum aggrediebatur, ipse proprium corpus arctis affligebat jejuniis, diris flagellis excipiebat, omnibusque modis vexabat, ut de puritatis suae hoste triumpharet. In quo sanctum hunc solitarium puritate sua, non solum angelis parem, verum etiam superiorem arbitror, quoniam, ut ait S. Basilius, *virgines angeli sunt, non inferioris alicujus ordinis, sed illustrioris et nobilioris*. Et revera longe illustrius, nobiliter et fortius censendum, quod homo pugnando, corpus maectando et continuè carnis mortificationi insistendo, puritatem illèsam conservet, quam quod angelus natura sua purus et spiritualis in puritate sua perseveret. Propterea fatendum, quod sanctus Hieronymus in deserto angelus fuerit puritate sua: *ac etiam abstinentia et jejuniis suis*.

2. Neminem latet, sanctum Hieronymum abstinentiae et jejuniis maxime fuisse deditum. Hic inter monachos vivebat, qui urgentem sitim solius aquae haustu extinguebant et qui solis leguminibus raro coctis et semper male conditis vescebantur; quam vivendi rationem licet asperrimam, illè sollicitè servabat. Imo, sicut aliis scientia et sanctitate eminebat, ita et illos abstinentia et vitae austeritate anteibat. Si etenim fidem adhibeamus Augustino, Hieronymus toto quinquaginta annorum spatio, aqua solummodo usus est, et semel in die radices, vel olera comedere consuevit. Ipse etiam Hieronymus de semetipso refert, quod ut rebellis carnis motus comprimeret, saepe pluribus diebus ab omnibus cibis abstineret; ita ut pallerent ora jejuniis, corpusque ejus aridum, exsiccatum et quasi mortuum spectantium oculis videretur. Unde de eo. sicut et de sancto Joanne Baptista dici poterat, *quod erat non manducans, neque bibens*. De eo etiam, sicut de sanctissimo Christi Praecursore, dici debet, quod fuerit angelus in deserto, ratione abstinentiae et jejuniarum, quibus corpus jam pene exanime affligebat et dire cruciabat. Sicut enim, *quia jejuniò vacavit Joannes, non homo, sed angelus aestimatus est* (Ambr. de *Helia et jejun.*, 3), ita, quia sanctus Hieronymus in deserto corpus suum acerbis cruciavit jejuniis, angelus, non homo vocari meretur. Non an-

geli dicendi, qui interdum jejunant, ut legem de jejuniò non violent, non angeli appellandi, qui ita jejunant, ut cibis quadragesimalibus opipare vescantur; item non angeli vocandi, qui in prandio exquisitis quadragesimalibus cibis sic ventrem replent, ut non jejunare, potius gulae indulgere videantur. Jejunis suis angelus vere evasit sanctus Hieronymus, qui ita jejunabat, ut solis radicibus et oleribus vesceretur, et cuius jejunia adeo crebra et arcta erant, ut pallerent ora jejuniis, corpusque ejus, velut radix sicca, arida et quasi mortua videretur. De Hieronymo certe dici poterat: *non est homo, sed angelus, quia ferme angelus est jejunans* (S. Chrys.); ac de eo asseri, quod ordinis esset angelici, quia *jejunium, angelorum cibus est et qui eo utitur, ordinis angelici censendum est* (S. Athan. de *virg.*). O mirandum hominem! qui simul angelus est puritate qua floruit et jejuniis quibus institit, *atque etiam oratione, cui continue vacavit*.

3. Angeli in caelo divinis continue insistent laudibus; hi tamquam astra illa matutina, Deum indesinenter laudant; hi sunt ministri Domini facientes voluntatem ejus, qui in omni tempore et loco divinis laudibus vacare non desinunt; hi sunt spiritus illi coelestes, qui semper vident faciem Dei et qui divinam majestatem continuis laudibus prosequuntur; hi tandem sunt hominum advocati et protectores, quorum operatio continua est Deum laudare, benedicere et pro hominum salute orare. *Angelorum opus est deprecatio* (S. Chrys. ibid.). Sicut autem angeli in caelo, ita et Hieronymus in deserto orationi indesinenter incubuit: hoc dicendum speciale et quasi continuum ejus opus. Mirabilis enim ille solitarius in omni loco et tempore Deum pro se, et pro omni populo orare non desinebat, ita ut saepe tota die et nocte ad Deum precibus suis clamaret: *memini, inquit, me clamantem diem crebro junxisse cum nocte*. In vallibus et montibus, in rupibus et antris ad Deum preces fundebat; *sic ubi concava vallium, aspera montium, rupium praerupta cernebam, ibi meae orationis locus*. Hieronymus tandem, tamquam terrestris quidam angelus, in omnibus locis et temporibus orationi indesinenter adhaerebat. Nonnulli ho-

mines, quasi bruta et muta animalia, nusquam Deum deprecantur; et alii, sicut angeli, corda sua ad Deum per orationem continue elevant. Et istos sanctus Chrysostomus homines a brutorum natura alienos, angelos et angelorum socios nuncupat: *deprecatio te separat a mutis animalibus, hæc te sociat angelis* (Chrysost. de orand. Deum). Pernoctabat Paulus in oratione Dei: ecce angelus et angelorum socium; orabat sanctus Antonius a solis occasu usque ad ejus ortum: ecce angelum; sanctus Benedictus, sanctus Bruno, sanctus Franciscus et alii multi sancti viri orationi sedulo et jugiter incumbabant, ecce terrestres angelos. Specialiter vero angelus dici meretur S. Hieronymus ratione orationis, cui tam frequens et assiduus vacabat, ut orare et respirare unum et idem in eo esse viderentur. Dum Romæ moraretur, ibique personarum piarum institutioni, conscriptioni librorum, totisque Ecclesiæ majoribus negotiis incumbere, ingemiscere eo quod ardens orandi studium, quo fervebat, ad satietatem explere non valeret. Ideo solitudines quæsit, et loca deserta ab omni tumultu semota adivit; ibique orationi tam assidue vacavit, ut non amplius homo, imo verus angelus videretur et angelis cœlestibus sociaretur. Magnus ergo extitit sanctus Hieronymus, quia fuit angelus in deserto, *ac etiam quia fuit prodigium in Ecclesia*. Ecce tertium magnitudinis ejus radium: *magnus occabitur*.

III PARS.

Sanctus Hieronymus fuit prodigium in Ecclesia.

Si portenta et prodigia dicimus viros illos, qui aliquid insolitum, extraordinarium et admirabile in se habent, vel operantur, multis sane rationibus prodigium in Ecclesia dicendus sanctus Hieronymus; prodigium enim fuit 1. *libris*, quos conscripsit; 2. *oraculis*, quæ protulit; 3. *virtutibus*, quibus enituit.

1. A Deo quidem inspirata ac portentosa videtur Augustini, Gregorii, Chrysostomi et aliorum sanctæ Romanæ Ecclesiæ Patrum

doctrina, nec mirabiles eorum libros legere possumus, quin in eis aliquid portentosum agnoscamus. Attamen quid magis portentosum elucet in sancto Hieronymo ratione mirabilium librorum quos dictavit, et scriptorum quæ Ecclesiæ reliquit; ejusmodi enim libros, taliæque scripta edidit sanctus Hieronymus, ut a quomodo ipsis libri et scripta videntur libri et scripta Dei. Mirabilis enim ille Doctor a Deo et ab Ecclesia delegatus, ex sacra Scripturæ libris dispersa collegit, ab hæreticis corrupta redintegravit, variasque sacrorum librorum versiones elucubravit et Ecclesiæ tradidit, in quibus simul leguntur scripta Dei et scripta sancti Hieronymi, libri Dei et libri sancti Hieronymi. Eaque inter se ita connexa habentur, ut revera libri et scripta, quæ Deus Ecclesiæ suæ reliquit, dicantur etiam libri et scripta S. Hieronymi, et e contra libri et scripta sancti Hieronymi sint etiam libri et scripta Dei. In admirabili Verbi æterni incarnatione divinæ cum humana Christi natura tanta effecta est unio, ut per communicationem idiomatum, quæ de una ex his naturis dicuntur, de alia etiam dici possint. Et sic de Christo Salvatore ratione naturæ humanæ, cui divinitas unitur, dicimus, quod Deus est infans, parvus, passibilis, moriens et mortuus. Et contra ratione naturæ divinæ, cui humanitas conjungitur, dicimus, quod hic homo est æternus, immensus, infinitus et impassibilis. Idem quodam modo dicendum videtur de libris et scriptis sancti Hieronymi respectu scriptorum et librorum Spiritus Sancti. Nam ex eo tempore, quo ad totius Ecclesiæ decorem et utilitatem sacrorum librorum versionem, quæ nunc vulgata dicitur, edidit sanctus Hieronymus, tanta librorum ejus cum divinis extat unio, ut revera libri Dei censeantur libri sancti Hieronymi et libri sancti Hieronymi vicissim libri Dei. Unde si de sanctæ Scripturæ libris dicat quis, quod sint opera Dei, quia Deo inspirante conscripta, addam et ego, quod hæc sint Hieronymi opera, quia ab eo collecta, correctata et linguæ latinæ reddita sunt (1). Miramini scripta et libros

(1) Hæc tamen, auctoris venia, nimis urgeri videntur, et dum gesta et merita viri sancti exaltantur, vix non detrahitur divinitati sacrorum librorum.

sancti Hieronymi, et fatemini, eum in Ecclesia esse prodigium, ratione librorum quos scripsit: *itemque sanctus Hieronymus reputatur prodigium in Ecclesia ratione oraculorum quae protulit.*

2. Sua olim oracula habebant gentiles, quae nil aliud erant, quam daemones in idolis loquentes, qui nunc casus futuros praedicebant, nunc dubia proposita solvebant, et fere semper sub verbis aequivocis et amphibologicis homines fallebant. Vana quidem, superstitiosa et exitiosa haec oracula; e contra verum totius Ecclesiae oraculum exitiit S. Hieronymus, qui tot oracula, quot verba protulisse videtur: et ad quem tanquam ad oraculum, ex omnibus terrae partibus omnis generis personae veniebant. E silvis et antris egrediebantur monachi, ut ab eo perfectionem vivendi normam acciperent: ad eum undequaque accedebant episcopi, ut eum loquentem audirent, atque ejus consiliis se subjicerent. Ad eum advolabant viri doctissimi, ut doctiores fierent; ipse etiam Augustinus, qui ut doctorum aquila et ut fulgentissimum mundi lumen a cunctis inspiciebatur, difficiliorum sacrae Scripturae locorum explicationem ab eo saepe petebat. Nec mirum si sanctum Hieronymum consulant Doctores et Episcopi, cum et ipsi summi Pontifices, qui totius Orbis ecclesiastici sunt oracula, ad eum, tanquam ad superius quoddam oraculum irent, ab eo consilium petere non dedignantur, ejusque responsiones, velut decreta a Deo manantia recipere et venerarentur. Ad eum ex omnibus mundi partibus properabant docti et indocti, qui eum consulebant, *quasi si quis consuleret Dominum* (1 Reg. 16); ipse autem omnibus respondebat, ejusque responsa tanquam oracula et decreta canonica recipiebantur. Itaque fatendum, quod sanctus Hieronymus in Ecclesia vere prodigium fuerit ratione oraculorum, quae protulit: *ac etiam ratione virtutum, quibus enitit.*

Constat enim in infinitum differre divinas scripturas a scriptis cujuscumque vel sanctissimi doctoris, prout differre noscuntur opera sapientiae increatae ab operibus intellectus creati; ea igitur aequare vel nimium ad invicem comparare, saltem quid absonum et incongruum sapit.

N. E.

3. In Hieronymo, qui totus portentosus erat, portentosae micabant virtutes. Portentosa in eo humilitas, portentosa paupertas voluntaria, portentosae salutis animarum zelus, portentosa ponitentia, portentosae mortificationes, quibus corpus excruciebat et portentosae contentus omnium virtutum quibus rutilabat. Probe sciebat S. Doctor, illos in caelo non fore magnos, qui alios solum docuerint, nisi et ipsi fecerint quae ab aliis agenda dixerint: *qui fecerit et docuerit, hic magnus vocabitur in regno caelorum* (Matt. 5). Hic ergo non solum alios verbo debet mundi fugam, divitiarum contemptum, solitudinis, mortificationis, humilitatis, orationis et omnium virtutum amorem; verum ipsemet terrena cuncta abiciens et mundo valedicens, in locum solitarii, tanquam in voluntarium carcerem se recipit; ibique jam corpus flagellis dire excipit, jam lapide pectus crudeliter tundit, nunc uberes fundit lacrymas: ac ibi orationi, contemplationi, humilitati, charitati, jejuniiis, aliisque virtutibus tanto spiritus fervore incumbit, ut omnibus hominibus prodigium effectus sit; *prodigium factus sum nullis*. Sibi ipsi, sicut et aliis dicebat Hieronymus; *delicatus es, si et hic vis gaudere cum saeculo et postea regnare cum Christo* (lib. 2, ep. 5). Quapropter nil voluptati, nil mundi deliciis, nil corporis consolationi dabat; totus erat orationi, totus humilitati, totus charitati, totusque omnium virtutum exercitio. Heu! quibus virtutibus non floruit in celebri illa Syriae solitudine, ubi toto quadriennio remansit, et ubi monachis humillimis humilior, pauperior pauperiorum et sanctissimis sanctorum contitit! Ulterius quas virtutes non sectatur in monasterio illo Bethlehemico, a sancta Paula Romana exstructo! Ibi omni humilitate adorat Christum in praesepio nascentem, ibi gemituum Christi pueri memor, propriis lacrymis sanctum illud antrum irrigat: ibi Christum ut perfectissimum altioris humilitatis, arctioris paupertatis, ardentioris charitatis, omniumque virtutum exempla indesinenter contemplatus, ei, quantum fas est, se conformem efficit, omnesque virtutes tanta cum perfectione sectatur, ut ratione virtutum suarum omnibus prodigium efficiatur. Miramini portentosum

hunc virum, atque virtutes ejus imitari contendite. Quid proderit ejus propalare merita et virtutes prædicare, si eum nullo modo imitari velimus? non salvabimur, quia ille sanctus fuit et quia ille omni virtutum genere floruit; salvabimur, si has sedulo sectemur virtutes, quibus ille adhæsit. Non salvabunt nos bona ejus opera, verum nostræ ergo faciamus bona opera quæ fecit Hieronymus et salvabimur sicut Hieronymus. Dei judicia sæpe menteolvebat vir ille sanctissimus et ab iis plurimum timebat: *ego diebus ac noctibus cogito cum tremore, reddere novissimum quadrantem* (ep. ad Florent., 9). Timebat etiam æterna inferni supplicia, quæ ut securis vitaret, in solitudinem secessit, ubi omni virtutum generi operam dedit: *ille ego, qui ob gehennæ metum tali me carere ipse damnaveram* (Ep. 22 ad Eustoch.). Timebat ille, timete et vos; ac sicut timor judiciorum Dei et penarum inferni, eum ad perfectius Deo serviendum induxit, timete similiter vos; et ita timete, ut abdicato omni scelere, virtutibus illis sectandis sedulo incumbatis, quibus mediantibus æternam beatitudinem assequi valeatis. Amen.

DE ANGELO CUSTODE

CONCIO UNICA.

Angelis suis Deus mandavit de te, ut custodiant te
(Psal. 90, 8).

Deus, cujus in omnibus admirabilis est providentia, angelos scientia, decore et dignitate omnes alias creaturas superantes, ad hominum tam impiorum, quam justorum custodiam delegare dignatur. Cœlestes autem illi spiritus, quasi suæ dignitatis obliti, Dei obtemperant voluntati et personarum sibi commis-

sarum saluti mira sollicitudine invigilant. Hi namque semper suadent bona, introrsus loquuntur salubria, ad orandum provocant, excitant ad compunctionem, pacificant mentem, cogitationes ordinant, spem infundunt dulcedinem, obtemperare Deo, legisque mandata servare docent: et ut paucis multa complectar, *Angelis nostram in omnibus zelant salutem* (S. Laur. Just. de cast. com., 3). Omnia quæ sanctissimi et vigilantissimi illi custodes nobis impendunt beneficia, singulatim recensere, explicare et prædicare nobis foret impossibile; ideo ex iis aliqua solummodo ponderabimus, quæ maxima novimus et quæ ad magna custodibus angelis obsequia præstanda quemque nostrum excitare et compellere debent. Ave.

Protoparentis nostri peccato effecti sumus ignari, debiles et miseri, omnique gratia indigni. Exitioso hoc peccato evasimus ignari eorum quæ Dei sunt, ita ut hominum plerique veluti bruta animantia, nequaquam spiritualia et divina percipiunt. *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei* (1 Cor. 2). Hoc peccato effecti sumus etiam debiles respectu dæmonis, qui adversum nos continue pugnat, quique nos devorare et perdere semper intendit: *adversarius vester diabolus circuit quærens quem devoret* (1. Pet. 5). Hoc tandem peccato facti sumus miseri et coelestibus indigni favoribus; *homo natus de muliere, brevi vivens tempore, repletur multi miseris* (Job. 14). Si jam ignari et caeci simus, aliquo egemus doctore, qui nos erudiat et illuminet; si sumus infirmi et debiles, aliquo indigemus protectore, qui nos roboret et defendat: si tandem miseri et divina gratia indigni simus, vigilantem et potentem apud Deum egemus patrono, qui pro nobis oret, salutisque nostræ negotia gerat. Angeli autem tria hæc nobis impendunt beneficia: sunt enim doctores, protectores et advocati nostri. Sunt 1. *doctores*, qui nos erudiunt; 2. *protectores*, qui nos defendunt; 3. *advocati*, qui apud Deum pro nobis patrocinantur.

I PARS.

Angeli custodes sunt Doctores, qui nos erudiant.

Christus Dominus in mundum venit, sive ut Salvatoris solum, sive etiam ut doctoris fungeretur officio, et ideo vocari voluit Magister et Doctor. *Vocatis me, Magister, et bene dicitis* (Joan. 13). Divinus autem ille Doctor homines erudit, eosque docuit peccati fugam, virtutis amorem et ea omnia quæ ad salutem spectant. *Apparuit gratia Dei Salvatoris nostri omnibus hominibus, erudiens nos ut abnegantes impietatem et secularia desideria, sobrie et juste et pie vivamus in hoc sæculo* (ad Tit. 2). Quod fecit Christus respectu totius humani generis, hoc et quotidie suorum clientum, hominumque suæ curæ demandatorum gratia perficiunt custodes angeli. Eos enim erudiunt interius: eos docent obtemperare Deo, impietatem abnegare, resurgere a peccato: sobrietatem, humilitatem, omnesque virtutes sectari: ac ea omnia quæ salutis sunt, sedulo peragere. *Angeli docent nos obtemperare Deo, subesse majoribus, pacem diligere, humilitatem sectari et cuncta odisse que norunt repugnare virtuti* (Laur. Just. *ibid.*). Angelos divus Athanasius *mortalium præceptores vocat*; quilibet enim custos angelus respectu sui clientis doctoris et præceptoris fungitur officio; ac, ut ait D. Augustinus, *custos Angelus semper nobis adstat, nosque salutaribus inspirationibus illuminat* (Solil. 27). Unde quilibet angelus suo dicere posset clienti quod Danieli dixit Archangelus Gabriel: *nunc egressus sum, ut docerem te*. Custodes namque angeli e celo egrediuntur et ad hæc inferiora descendunt, ut nobis adstant: atque tamquam doctores ad nostri curam destinati doceant nos terrena despiciere, vitare peccata, virtutem sectari, Deum et proximum toto corde diligere, omniaque peragere, quæ ad salutem et perfectionem nostram attinent. Quilibet custos angelus similis videtur angelo illi ad reges Magos a Deo misso,

qui eos docuit, ut, adorato Salvatore, per aliam viam redirent in regionem suam; quilibet enim custos angelus clientem suum docet, ut Christum adoret, peccati viam relinquat, et per aliam, seu per virtutis viam ad æternam paradisi patriam pergat. Custodes iidem angeli superbis viam humilitatis, avaris viam charitatis, omnibusque hominibus perfectionis et salutis viam inspirant, et ad hæc quæ inspirant adimplenda monent et sollicitant: *non cessant sollicitare et assiduis suggestionibus monere* (S. Bernar. serm. 30 in *Cant.*). Cum Petrus catenis vincitus in carcere detineretur, misit Deus angelum suum, qui cœlesti lumine totum illustravit carcerem, in quo vincitus dormiebat apostolus, dixitque ei, ut fugeret: *ecce angelus astitit, et lumen refluxit in habitaculo, percussoque latere Petri, excitavit eum, dicens: surge velociter* (Act. 12). Idem accidere solet cuilibet peccatori; quamdiu enim homo in statu mortalis peccati vivit, tetris eriminum suorum catenis constringitur: *funes peccatorum circumplexi sunt me* (Psalm. 118). Hic etiam in peccatis suis dormit: *exurge, qui dormis*. Jamvero angelus custos peccatorem internis inspirationibus illuminat, eumque ad surgendum a peccato excitat; et, ut loquitur doctor Seraphicus, *angelus custos peccatori, vinculis peccati compedito, in tenebris obnubilato, infundit aliquem radium suæ illuminationis et dicit ei: surge velociter* (serm. de S. Michael). Idem Seraphicus Bonaventura ait, quod angelus custos, ut clientis sui Doctor, eum sic alloquatur (*Ibid.*): «surge, miser, et considera ubi jaeces, quomodo corrupisti tuam naturam, defecasti pulchritudinem tuam, qua eras ad imaginem pulchritudinis æternæ factus; nam repulisti a te Spiritum sanctum, factus es demonum postribulum, privasti te æternis præmiis, obligasti te æternis suppliciis: surge igitur et redi ad poenitentiam». O mirabilem Doctorem, qui peccatores de agendis et vitandis mirabiliter erudit! Quando Agar fugiebat a facie Saræ dominæ suæ, occurrit ei angelus, qui eam hortatus est, ut ad dominam suam reverteretur: *reverte ad dominam tuam* (Gen. 16). Eodem modo se habet custos angelus erga clientem, et a Deo per peccata recessit; angelus enim

eum intus illuminat et erudit; ei peccati sui gravitatem revelat, illumque sollicitat ad resurgendum a peccato et ad revertendum ad Dominum, a quo discesserat; ei intus dicit angelus: *revertere ad dominam tuam, concerte te ad divinam sapientiam* (D. Bonav. ibid.). Cum homo per peccata sua a Deo fugit, angelus custos, ut prædicator et doctor, eum erudit, eique intus dicit: «exurge qui dormis; vide, miser, quanta sit iniquitas tua; quanta sit malitia tua, quantave turpitudine tua. Considera, quis sit ille quem offendisti, quod sit bonum quod perdidisti, quodve sit malum quod contraxisti. Attende tibi misero et infelici, respice mortem quæ accelerat, iudicium quod appropinquat et infernum qui te expectat, si pravam tuam non derelinquas viam et si a peccato non resurgas. Quare, *ne tardes concertati ad Dominum, sed celeriter revertere ad dominam tuam, converte te ad divinam sapientiam*» (Ibid.). O eximium Doctorem! O quam mirabiliter peccatores erudit! Insuper angeli custodes erudiunt etiam homines justos: eos enim patientiam, benignitatem, charitatem et omnes virtutes docent: eorumque mentes ad divina mysteria percipienda elevat: *elevant mentem nostram et inflammant ad amorem æternorum* (Ibid.). Certum est, quod angeli custodes maxime sollicitos se habeant de salute clientum suorum: *nunquam quiescunt angeli in opere salutis nostræ: nimirum quia optime norunt, quanta res sit in æternum damnari* (D. Ber. serm. 29 in Cant.). Hi pro nostra laborant salute, tum precibus quas pro nobis Deo offerunt, tum peccandi occasionibus, quas a nobis avertunt. Et pro nostra potissimum laborant salute, erudiendo nos interius de vitandis et de agendis, nosque docendo viam salutis et perfectionis; unde quilibet custos angelus respectu alumni sui facere videtur, quod fecit angelus respectu sancti Joannis Evangelistæ, quem angelus in altum sustulit et cui idem angelus paradisi gloriam ostendit: *sustulit, inquit, me angelus in spiritu in montem magnum et altum et ostendit mihi civitatem sanctam Jerusalem* (Apoc. 21). Quilibet enim angelus clientem suum tollit in altum, illumque erudit interius, ut ad montem Dei et ad civitatem sanctam Jerusalem eum dirigat et perducatur: quilibet

erga suum clientem est doctor sollicitus, qui eum intus docet, quæ agenda et quæ vitanda, ut ad excelsum cæli montem pervenire valeat. Illos quidem non videmus doctores: at illos intus loquentes audimus. O quoties audisti angelum tuum intus te monentem, ad bene operandum te excitantem; teque de agendis et vitandis erudentem! Quoties audisti eum tibi loquentem ad cor, tibi que declinam: declina ab hoc et illo peccato, cui addiceris: hanc et illam fuge occasionem, quæ te ad pravam trahit: huic et illi virtuti comparandæ sedulo incumbere! Quoties illum audisti, dicentem tibi: terrena despice, carnalia fuge, spiritualia dilige et ad æterna indesinenter aspira! Certe angelos intus nos docentes sæpe audimus; tamen tanta est nostra infirmitas, vel potius tanta nostra malitia, ut tam beneficos doctores, eorumque monita et consilia parvipendamus, ac pro nihilo habeamus. O quam bonus Israël Deus qui tanti meriti doctores ad nos erudiendos mittere dignatur! vicissim o quam iniqui homines, qui horum doctorum monita abjiciunt, inspirationes despiciunt et doctrinam parvipendunt! Erubescere, frater, eo quod nullum, aut paucissimum ex tantorum doctorum monitis, consiliis et eruditionibus emolumentum perceperis: simplex a Deo veniam postula, eo quod tantis tibi ab eo datis salutis doctoribus non obtemperaveris: ac in posterum hos doctores honora et ea quæ te docebunt adimple; in posterum redde quod debes angelis custodibus, qui sunt doctores a quibus erudimur: *et qui sunt etiam protectores, qui nos adversus dæmones defendunt et ab eis tuentur.*

II PARS.

Angeli custodes sunt protectores, qui nos tuentur.

Tanta dæmones adversus nos scatent malitia, ut tartareo illi spiritus in reproba sua republica decreverint, cuilibet homini in hoc mundo viventis, dandum dæmonem tentatorem, qui ejus ruinam molliatur, omnibusque modis eum ad peccatum et ad

infernum trahere conetur: *suggessimus*, inquit Tertullianus, *nullum hominem carere demonio* (lib. de an.). Deus autem mirabili sua providentia angelo angelum, seu angelo tenebrarum angelum lucis opposuit. Et sicut diabolica respublica demones tentatores contra nos destinavit, ita Deus custodes nobis dedit angelos, qui tamquam athletæ fortissimi a tartareis illis spiritibus nos protegant, ac ab eorum adversum nos machinationibus defendant et tneantur. Unde a Sophronio custodes angeli vocantur *conservatores, defensores et decertatores* (orat. de excel. angel.), quia scilicet pro nobis decertant, nosque ab immani dæmonum rabie protegunt et defendunt. Scio, specialem adversus demones datam potestatem iis angelis, qui *potestates* vocantur: *potestates sunt angeli, quorum ditioni virtutes adversæ subjecta sunt* (S. Gregor. hom. 34 in Evang.). Tamen et ipsi angeli custodes potestatem habent adversus demones, eosque coercere possunt, ne hominibus noceant. *Deus*, inquit Augustinus, *subdit angelos malos angelis bonis, ut malorum improbitas, non quantum nititur, sed quantum sinitur, possit* (de Gen. ad lit. 1, 22). Et author operis imperfecti asserit, tantam esse angeli custodis in dæmones potestatem, *ut in presentia boni angeli, si se a dæmonibus videri permittat, non audeant dæmones tentare homines* (hom. 5 in Math.). Hac quidem sibi a Deo data in dæmones potestate non semper et in omnibus casibus utuntur custodes angeli, tantum quando et quomodo a Deo statutum noverint. Custodes enim angeli sunt sapientiæ divini ministri, ac proinde potestate sibi in dæmones tradita utuntur juxta Dei placitum, eosque arcant, quantum sapientia divina arcendos judicat et non amplius: unde sicut divina sapientia aliqua mala ab hominibus fieri permittit propter bona, quæ inde elicit, ita et permittit, ut boni angeli non semper demones colibeant a nocendo, nec homines totaliter a demonum tentationibus et aggressionibus liberent. Etsi vero custodes angeli potestate sua in demones non ita utantur, ut eos semper impediant, ne ullo modo nobis noceant, ea tamen sic utuntur, et ita adversus demones nos protegunt, ut tartarei illi spiritus in rebus salutis nusquam nobis

nocere possint, nisi ipsi velimus: *hi sunt nostri custodes et protectores, qui semper et ubique nobis assistunt, nec nos patiuntur lædi, nisi velimus* (D. Bonav. ibid.). Sicut angelus Tobie dæmonem, nomine Asmodæum, qui Sara viros interficiebat, alligavit in deserto superioris Ægypti, ita et custodes angeli alligant demones, illosque ita coercent, inquit Doctor Seraphicus, *ut nobis nocere non possint, nisi velimus*. Et hæc sententia dixit Tertullianus, quod *potestas demonis subjecta sit homini* (Apol. 15); dæmonis enim potestas homini subjiçitur, quia ab angelis custodibus ita ligantur et arcentur demones, ut nullo modo hominibus in rebus salutis nocere possint, nisi ipsi velint: quod præclare explicat D. Augustinus familiari similitudine canis ad palum alligati. Sicut enim canis ad palum alligatus, quantumvis mordax et rabidus, nullum mordere potest, nisi volentem, sic dæmon ita alligatur et arcetur ab angelis custodibus, ut velut canis, latrare possit, mordere tamen et ad peccatum nos cogere non possit, nisi ipsi velimus: *latrare potest, mordere non potest, nisi volentem*. O quam mirabiliter angeli custodes nos a dæmonibus protegunt et defendunt! cum ita illorum malitiam coercent, ut nobis nocere nequeant, nisi ipsi velimus. Præterea sic nos a dæmonibus defendunt, ut mediante angelorum auxilio, iis illudere possimus. Dæmon est draco tartareus, cujus in homines malitia tanta est, ut eos semper vorare et flatu suo, seu malignis inspirationibus ad prava trahere et necare contendat. Jamvero quantumvis magna sit draconis illius malitia, quantumvis malignus et pestilens ejus flatus, quantumvis etiam nos potestate et fortitudine superet, ab illo nos protegunt et defendunt angeli nostri custodes, ut ei illudere possimus. Hic est draco, quem formavit Deus, non ut nobis illuderet et de nobis triumpharet, imo ut nos ei illuderemus: *draco iste, quem formasti ad illudendum ei* (Ps. 103); eique revera, tamquam aviculæ, illudimus, si velimus, non ex solis viribus nostris, sed mediante angelorum patrocinio: quodque majori adhuc admiratione dignum videtur, non solum dæmoni illudere, etiam eum dejicere et quasi conculcare possumus. Dæmon in Sacra Scriptura quandoque vocatur

draco, quandoque aspis, basiliscus et leo. Dicitur *aspis* propter calliditatem, quia occulte lædit; vocatur *basiliscus* propter venena, quæ infundit; appellatur *leo* propter fortitudinem qua pollet, et quia in homines rugit eosque vorare contendit: *tamquam leo rugiens circuit, querens quem devoret*. Terribilis quidem illo aspis, formidandus ille basiliscus, immanis ille leo; attamen mediante angelorum auxilio super hanc aspidem ambulare, hunc basiliscum contere et hunc leonem conculcare, seu in illum auctoritatem habere possumus, ita ut nec in minimo nobis nocere queat: et ut nullum hac de re dubium remaneat, regium audite Vatem: *angelis suis*, inquit, *Deus mandavit de te, ut custodiant te in omnibus viis tuis*; et mox subiungit: *super aspidem et basiliscum ambulabis, et conculcabis leonem et draconem*. Quasi dicat, mediante angelorum custodia, super dæmonem qui malitia sua aspis, basiliscus, leo et draco dicitur, incedes, eumque conculcabis, seu in eum auctoritatem habebis, ita ut in rebus salutis tibi nullo modo nocere possit, nisi velis. Contra malignos illos dæmones, contra hostes tam feroces, tamque potentes, humana fragilitas stare non posset, nisi adjutores, propugnatores et protectores angelos ei Deus providisset; mediante angelorum auxilio, homo quantumvis fragilis, debilis et infirmus, de formidandis illis hostibus triumphare potest; imo et eis illudere, eosque quasi conculcare, quia angeli custodes ita nos ab iis defendunt, ut nocere nequeant, nisi velimus. Gratias ergo agamus Deo, qui tales nobis protectores et defensores dare dignatus est; gratias etiam agamus ipsis angelis, qui millies a dæmonum insidiis et machinationibus nos defenderunt, et de iis triumphare fecerunt, eosque supplices rogemus ut in tentationibus nos semper adversus dæmones protegant et defendant. Hæc ab iis gratia singulis diebus est petenda, tum præcipue cum gravis aliqua urget tentatio: *quoties gravissima cernitur urgere tentatio, tribulatio vehemens imminere, invoca custodem tuum, adiutorem tuum in opportunitatibus, in tribulatione. Inclama eum, et dic: Domine, salva nos, perimus* (D. Bern. ser. ix in Psal. *Qui habitat*). Sic invocate custodes angelos, qui sunt protectores, qui

nos a dæmonibus defendunt: *et qui sunt etiam advocati, qui apud Deum pro nobis orant et salutis nostræ negotia agunt*.

III PARS.

Angeli custodes sunt advocati, qui apud Deum pro nobis patrocinantur.

Unicuique datur angelus custos, qui alumnus sibi commissum ab ipso conceptionis instanti usque ad extremum vite terminum non derelinquit. Et licet homo graviter peccet, peccata multiplicet, ac multifariam adversus ipsum custodem angelum se ingratum exhibeat, ab eo tamen nunquam deseritur: *non dimittet eum peccaveris* (Exod. 13). Sicut enim dæmon non relinquit hominem justum ob bona opera, quæ perficit, ita et bonus angelus clientem suum nunquam deserit, quantumvis peccet et in ipsum custodem ingratus sit: imo, quo major est nostra erga custodes angelos ingratitudo, eo major eorum in nos videtur esse sollicitudo: *quotidie*, inquit Petrus Damianus, *angelos ad nostram custodiam deputatos multipliciter offendimus et offensam negligentiam cumulamur. Ipsi autem licet a nobis frequenter injurias patiantur, sustinent tamen et compatiuntur peccantibus. Nec minor illorum circa nos custodia, imo major sollicitudo, cum boni custodis sit, infirmis magis, quam sanis operam exhibere* (serm. 5 de exalt. S. Cruc.). Medicus, qui ex charitatis motivo operatur, non irascitur adversus infirmum phreneticum, qui ei conviciatur, qui ejus spernit consilia, remedia despicit et personam parvipendit; quin contra spiritum compassionis ductus majori cum sollicitudine sanitati ejus invigilat. Eodem prorsus modo erga nos se gerunt custodes angeli; postquam enim multas a nobis passi sunt repulsas et ingratitudines, salutis nostræ maxima solertia invigilant: *injurias quas eis quotidie inferimus, dum custodiæ eorum refragantur, patienter sustinent, nec læsi*

nos lædunt: imo mitius compatiuntur nobis, et tanquam medici majorem sollicitudinem infirmis impendunt (Petr. Bles. in serm.). Magna hæc angelorum custodum in clientes suos sollicitudo apparet in hoc mundo et in cælo: *in hoc mundo*, ubi clientes commitantur, a dæmonibus defendunt, a peccandi occasionibus avertunt et viam salutis docent: *in cælo*, ubi Deum pro clientibus orant et ut advocati peritissimi iis apud Deum patrocinantur. Sicut in scala Jacob visi sunt angeli ascendentes et descendentes, ita et custodes angeli a cælo descendunt, et ad cælum ascendunt: *descendunt*, ut nos custodiant, protegant, defendant, suisque inspirationibus nos a malo avertant et ad bene operandum inducant: *ascendunt*, ut apud Deum salutis nostræ negotia peragant, nobisque patrocinentur. Et revera nobis apud Deum patrocinantur 1. pro nobis Deum orando; 2. bona nostra opera, precesque nostras ei offerendo.

1. Quamdiu in hoc mundo moramur, exules sumus et a facie Dei exclusi, ita ut facilis ad Deum nobis haud pateat accessus; ideo potenti et vigilantī aliquo egemus patrono, qui apud Deum salutis nostræ negotium agat et pro nobis oret. Hoc autem beneficium nobis impendunt custodes angeli, qui ardent pro nobis Deum orant, suisque orationibus salutem nobis procurare conantur. Tales angeli, inquit Augustinus, magna cura adsunt nobis omnibus horis et locis, subvenientes necessitatibus nostris et *pro nobis Deum orantes*. Orant pro nobis Deum custodes angeli: rogant eum ut nobis largiatur humilitatem, patientiam, benignitatem, charitatem et omnia quæ ad salutem nobis necessaria norunt. Et ut a Deo impetrent, ea petunt in nomine Christi, qui pro nobis pati et mori dignatus est: *rogant pro genere humano in nomine Christi*, inquit Chrysostomus: *quasi dicant; pro his, Domine, rogamus, quos tu adeo dilexisti, ut pro eorum salute mortem obires et animam in cruce efflares; pro his supplicamus, pro quibus ipse tuum largitus es sanguinem; pro his oramus, pro quibus corpus hoc immolasti*. Sic Deo loquuntur illi advocati, pro nobis illum orantes. Ad hæc custodes angeli sunt etiam advocati nostri apud Deum *qui preces nostras et omnia bona opera*

quæ facimus, illi offerunt, ut eum nobis propitium reddant.

2. Hoc advocati munus angelos nobis præstare docet S. Vincentius Ferrerius: *advocantur*, inquit, *pro nobis presentando Deo bona quæ facimus, ut orationes, jejunia et alias asperitates penitentiales quæ multum placent Deo* (Vincent. ibid.). Idem aliis verbis dicit Doctor Seraphicus: *angeli, ait, in conspectu Dei perferunt omnia bona nostra opera, non quod Deus, quem nullum latet secretum, ea non noverit, sed quia Deus vult, et ita ordinavit, ut ea, quæ ipse novit et amat, narrent, laudent et prædicent; ideo fortassis ut opera nostra sint in conspectu ejus accepta*. De Cornelio viro religioso et Deum timente habetur in Actibus Apostolorum, quod dixerit ei angelus: *Corneli, orationes tuæ et eleemosynæ ascenderunt in conspectu Dei* (Act. 10). Quomodo ascenderunt? Angelorum ministerio, qui orationes eleemosynas, jejunia, omniaque alia bona nostra opera Deo offerunt: *angeli custodes*, ait Petrus Cellensis, *omnia bona opera nostra Deo presentant* (lib. 1 de tabern.). Addit Augustinus, angelos Deo preces et omnia bona opera nostra offerre, ut illum nobis propitium reddant: *angeli gemitus nostros, atque suspiria referunt ad Deum, non quidem quia Deus illa ignoret, sed ut impetrent nobis facilem suæ benignitatis propitiationem* (Sol. 27). Angeli, ut advocati de salute nostra plurimum solliciti, orationes nostras suis jungi optant, et quasi orationes eorum non sint satis efficaces ad obtinendam nobis a Deo gratiam et misericordiam, ad eum nostras etiam preces deferre et offerre cupiunt, ut mediantibus illis eum nobis propitium reddant; *nostras preces ad aures Dei adducunt*, ait Anastasius Nyssenus, *ut eum propitium reddant* (apud Suar. de Angel., 6, 19); nec tantum preces, etiam reliqua bona nostra opera Deo offerunt, ut eum ad nobis propitiandum inclinent; ipsumque suppliciter deprecantur, ut nobis qui has et alias preces fudimus et qui hæc et alia bona opera perfecimus, indulgere et salutis gratiam concedere dignetur. O mirabiles advocati, qui apud Deum et verbis et factis nobis patrocinantur! o quam felices sumus, quod tales

in cælo patronos habeamus! Ideo o quam sedulo orare et bonis operibus incumbere debemus, cum hi et preces, et omnia bona nostra opera Deo offerant, ut illum nobis propitium reddant, atque apud eum salutis nostræ causam gerant! *Multum sane conari et satagere debemus ad bona opera facienda, cum tales advocatos habeamus, qui statim ea referunt in conspectu Dei et scribunt in libro vitæ* (D. Bon., ibid.). O homo, quod potest manus tua instanter operare: ne turpi otio indulgeas; operibus vanis et ad salutem nil pertinentibus ne te dedas; omnia opera mala et ipsa quæ mali speciem habent, sollicite devita; quidquid boni facere poterit manus tua instanter operare, operibusque bonis sedulo incumbere; et custos angelus tamquam advocatus beneficus, omnia tua bona opera Deo præsentabit, ut te in libro vitæ scribi curet. Faxit Deus, ut omnes in hoc libro scribi et æterna beatitudine post mortem donari mereamur. Amen.

DE B. V. MARIE ROSARIO

CONCIO UNICA.

Dies victoriæ hujus festivitatis in numero sanctorum dierum accipitur (Judith. 16).

Maria simul cum Christo filio suo pacis bellique regina constituitur; pacis utique, quia simul cum illo ad pacem universo generi humano afferendam non parum contulit; belli vero, quia de hæreticis, infidelibus, dæmonibus et omnibus christiani nominis hostibus persæpe triumphavit. Mariam omni tempore, ut pacis reginam colere debent fideles; speciatim vero sancta nos admonet ac jubet Ecclesia, ut illam sive veluti bellorum triumphorumque reginam veneremur. Hodie enim Virgo, sicuti altera Judith, fecit confusionem magnam, non in domo regis Nabucho-

donosor, sed in toto Turcarum imperio: hæc est dies solemnis, in qua a dira servitute præservavit, non Bethulia cives, verum sanctæ Romanæ Ecclesiæ filios: hodie tandem Maria precibus sodalium Confraternitatis Rosarii ad misericordiam inclinata, non de Olopherne, sed de Turcis apud Lepantum gloriose triumphavit. Et ideo summus Pontifex Gregorius XIII præcepit, ut hæc die Rosarii et victoriarum Mariæ solemnitas simul celebraretur: *dies victoriæ hujus festivitatis in numero sanctorum dierum accipitur*. Gloriosam hæc victoriarum Mariæ meritis de infidelibus latam universa demirata est terra; hæc et nos admiremur, atque iidem panegyricam concionem instituamus de beate Mariæ Virginis Rosario, quo Maria ad decertandum adversus infideles inclinata perhibetur. *Acc.*

De Rosario dicturus, adverte, quod Rosarii nomen diversa significet, et quid æquivocum sonet; nam sæpe Rosarium pro oratione quadam vocali, aliquando pro mysterio et quandoque pro Confraternitate sumitur. Rosarium revera *est oratio quedam vocalis*, oratione dominica, salutatione angelica et oratione ab Ecclesia instituta pluries repetitis constans: *est etiam mysterium*, præcipua vitæ et mortis Christi continens mysteria, quæ fideles Rosarium vocaliter recitantes, meditantur: *est tandem Confraternitas*, quæ a Fratrum Prædicatorum patriarca sancto Dominico instituta creditur, et quæ longe commendabilior tunc evasit, cum orantibus per totum terrarum orbem Confraternitatis Rosarii sodalibus, beatissimæ Virginis meritis apud Lepantum gloriosam de Turcis victoriam fideles reportarunt. Ex jam dictis videtur, quod beatissimæ Virginis Rosarium triplicem habeat respectum: ad Mariam, scilicet, ad Christum et ad S. Dominicum: *ad Mariam* quia est oratio, qua maxime honoratur; *ad Christum*, quia est mysterium, quo præcipua et vitæ et mortis ejus actiones recoluntur; *ad sanctum Dominicum*, qui auctoritate Ecclesiæ Rosarium in statum et in Confraternitatem instituit, in qua Christum et Mariam fideles specialiter venerantur. Rosarium ergo nunc ut orationem vocalem, ut mysterium et ut Confraternitatem inspicio, ac dico, quod Rosarium 1. *est ora-*